

Мар'янова Світлана Сергіївна

аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОСТАНОВЛЕННЯ СУДОМ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ОКРЕМОЇ УХВАЛИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

У правовій доктрині під окремою ухвалою традиційно розуміється такий вид судового рішення, яким суд реагує на виявлені під час розгляду справи порушення закону і причини та умови, що сприяли вчиненню порушення [1]. І хоча порядок постановлення окремих ухвал у кримінальному провадженні у КПК України 2012 року сформульовано надто лапідарно, практика реалізації норм КПК України та, зокрема, прецедентна практика Касаційного кримінального Суду у складі Верховного Суду (далі – ККС ВС) актуалізували питання про обов'язок суду апеляційної інстанції постановити окрему ухвалу за результатами перегляду судового рішення суду першої інстанції.

Так, ККС ВС у постанові від 14 червня 2021 року (судова справа №686/9636/18) підтвердив наявність у суду апеляційної інстанції процесуальних повноважень для постановлення ухвал, які звертають увагу на факти порушення закону. У зв'язку із цим, суд касаційної інстанції залишив без змін ухвалу Хмельницького апеляційного суду від 15 жовтня 2019 року, якою суд постановив «довести до відома голови та керівника апарату Хмельницького міськрайонного суду про вказані порушення Закону з метою їх недопущення в майбутньому та вжиття з цього приводу відповідних заходів», а також «довести до відома Вищої Ради Правосуддя про вказані порушення вимог Закону суддею Хмельницького міськрайонного суду Даньковою Світлою Олександрівною з метою вирішення питання про притягнення її до встановленої законом відповідальності» [2]. Указані порушення, полягали, зокрема, у наявності у матеріалах кримінального

провадження двох різних за змістом вироків, відсутності у повному обсязі технічних засобів фіксування кримінального провадження, а також вказівці на різних осіб, що брали участі в якості секретаря судового засідання в журналі судового засідання та у вирoku.

Про обов'язок суду постановити окрему ухвалу у чинному КПК України згадується лише один раз, у ст. 378 і його реалізація пов'язується із двома випадками: 1) необхідністю порушення окремою ухвалою перед службою в справах дітей або відповідним органом опіки та піклування, органом соціального захисту населення питання про влаштування неповнолітніх, непрацездатних або встановлення опіки чи піклування у разі наявності в обвинуваченого неповнолітніх дітей, які залишилися без нагляду, непрацездатних батьків, баби, діда, прабаби, прадіда, які потребують матеріальної допомоги і залишилися без нагляду (ч.1 ст. 378 КПК України); 2) необхідність вжиття заходів щодо збереження майна обвинуваченого (ч.2 ст. 378 КПК України).

У Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року (далі – КПК України 1960 року) питанням постановлення судами окремих ухвал у кримінальному судочинстві було присвячено чотири статті: ст. 23² (Окрема ухвала (постанова) суду), ст. 340 (Окрема ухвала суду першої інстанції), ст. 380 (Окрема ухвала апеляційного суду), ст. 400² (Ухвала касаційного суду) КПК України 1960 року. У ст. 23² КПК України 1960 року встановлювалися загальні підстави постановлення судами окремих ухвал: 1) виявлення судом порушень прав громадян та інших порушень закону, допущених при провадженні дізнання, досудового слідства або при розгляді справи нижчестоящим судом; 2) необхідність доведення до відома відповідного підприємства, установи або організації про виявлення громадянином високої свідомості, мужності при виконанні громадського обов'язку, які сприяли причиненню чи розкриттю злочину; 3) наявність у засудженого до позбавлення волі неповнолітніх дітей, які залишилися без нагляду і потребують влаштування або встановлення над ними опіки чи піклування; 4) інші випадки, коли суд за матеріалами судового

розгляду визнає це необхідним. Положення інших вищезгаданих статей КПК України 1960 року містили відсильні норми до положень ст. 23² КПК України.

Доволі широкий перелік підстав постановлення судом окремих ухвал містять чинні Цивільний процесуальний кодекс України (ст. 262), Кодекс адміністративного судочинства України (ст. 249) та Господарський процесуальний кодекс України (ст. 246).

На думку Н.Р. Бобечка, розробники КПК України 2012 р. невинуватено відмовилися від цього процесуального інституту, адже жодних даних, які б свідчили про неефективність окремих ухвал наведено не було. У результаті цього, склалася ситуація, за якої вища судова інстанція у своїх вироках або ухвалах, винесених за наслідками перевірки правосудності рішень судів нижчого рівня, змушена «закривати очі» на порушення, що не впливають на ухвалення правосудного судового рішення. Фактично, суд вищого рівня не реагує на такого роду порушення, що неприпустимо [3, с. 381].

Незважаючи на те, що ст. 378 КПК України структурно розташована у главі 29 КПК України, яка регламентує судові рішення суду першої інстанції, суди апеляційної інстанції застосовують її норми та постановляють окремі ухвали з визначених нею підстав субсидіарно, коли суд першої інстанції відповідні питання не вирішив. Щоправда, правозастосовна практика судів апеляційної інстанції, яка склалася на основі положень КПК України 2012 року знає випадки постановлення окремих ухвал і з інших підстав. Так, наприклад, Апеляційний суд Чернівецької області своєю ухвалою від 22 вересня 2017 року постановив «довести до відома кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Львівської області про факт грубого порушення адвокатом ОСОБА_2 ст. 47 КПК України, ст. 43 «Правил адвокатської етики» для притягнення його до дисциплінарної відповідальності та вирішення питання про можливість надання ним в подальшому юридичної допомоги громадянам» [4].

На нашу думку, підстави постановлення судами окремих ухвал у кримінальному провадженні мають бути нормативно розширені. Норми ст. 378 КПК України, окрім вже визначених у ній підстав для постановлення окремої

ухвали повинні бути доповнені положеннями, які б встановлювали обов'язок суду постановити окрему ухвалу у випадку встановлення за результатами судового розгляду неналежного виконання слідчим, дізнавачем, прокурором, захисником, експертом, спеціалістом, перекладачем, представником персоналу органу пробації своїх процесуальних або професійних обов'язків, що потягло за собою порушення прав учасників кримінального провадження з метою вирішення питання про притягнення їх до відповідальності, встановленої законом. В свою чергу ст. 419 та 441 КПК України повинні бути доповнені відсильною нормою, яка б встановлювала аналогічний обов'язок суду апеляційної та касаційної інстанції (з доповненням в частині встановлення наявності таких порушень з боку суду першої або апеляційної інстанції відповідно).

Список використаних джерел:

1. Київський районний суд м. Одеси узагальнив практику постановлення окремих ухвал. URL: <https://kievskisud.od.ua/to-citizens/generalization/1408-kijivskij-rajonnij-sud-m-odesi-uzagalniv-praktiku-postanovlennya-okremikh-ukhval> (дата звернення: 01.11.2021 р.).
2. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14 червня 2021 року, судова справа № 686/9636/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97771973> (дата звернення: 01.11.2021 р.).
3. Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2016. 498 с.
4. Ухвала Апеляційного суду Чернівецької області від 22 вересня 2017 року, судова справа № 723/3021/16к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69045802> (дата звернення: 01.11.2021 р.).